

Съдържание

I. Въпросът за нормата	13
1. Обновяването на образа за себе си	14
Образът за себе си и чувството за принадлежност към даден пол	16
Зараждането на образа за себе си (стадият на огледалото). Историята на едно раздвояване	18
Двойникът в юношеството: страхът от гвуличието	19
Да се чувстваш добре в новата си кожа	21
Любовта към себе си или юношеският „нарцисизъм“: от естетиката към тревогата	22
2. Растеж и пубертет: какво трябва да се знае в медицински план	26
Растеж и отключване на пубертета	26
Полова диференциация и полово съзряване	27
Механизмът на пубертета	28
Хермафродизъм, транссексуалност, хомосексуалност	29
Изменения през пубертета при момчето	31
Изменения през пубертета при момичето	32
Забавяне на растежа	33
Съществува ли психосоматичен фактор в забавянето на растежа?	34
Закъсняване на пубертета	36
Някои аномалии, които не бива да се граматизират	37
3. Погледът на другия и неговите заплахи	38
Сексуалният морал и неговите колебания	40
Нормата и полът	41
Инквизицията на погледа и сексуалната идентификация	43
Изчервяване, тикове, свенливост и срам	44

◆ Срамът	44
◆ Изчервяването, психосоматична реакция . . .	45
◆ Тиквете	46
Отхвърляне, изключване, самота	47

II. От минало към настояще: рисковете от срещата на гругия 49

1. Находките на миналото:	
трудни осъзнавания	51
Възобновяване и изоставяне на „семеиния роман“	52
Какво трябва да се каже или да не се каже?	53
От едно поколение към друго.	
Повторяемостта	55
Психологическото наследяване	57
Наследството на юношата. Изборът на име	59
2. Родителската гвуйка и (опасното) пробуждане на Египовия комплекс	61
Египовият комплекс не е (само)	
митът за Егип	63
Въображаемата бисексуалност	66
А момичето?	67
Семеината гвуйка и нормалността	69
3. Самотни или разведени родители	70
Майка и гвущеря. Майка и син	70
Въпросът за бащата	71
Египовите „фиксиции“	73
Египовата ревност	74
4. Братските взаимоотношения през юношеството	75
Съюз или самота	75
По-големият брат или сестра	76
Братският Егип	77

Когато братът или сестрата са болни	78
5. Срещата или очакването на партньор	79
Преждевременност	80
Комплексът на гевственика	82
Аскетичният отказ от сексуалността	82
Критичен опит	83
Инцистът през юношеството и сексуалният травматизъм	84
Колебанията в сексуалния избор	84
Хомосексуалният юноша	86

III. Процестът на юношеството и неговата патология 88

Юношеството, психологически стагий	90
1. Юношеската криза	92
Фазите на юношеството	93
◆ Промени в характера	93
◆ Промени в настроението	94
◆ Промени в гвущанието	95
◆ Промени в интересите	95
◆ Промени в инстинктивното поведение	96
2. Процестът на юношество: смес от предизвикване, отправено към света на възрастните, и траур по гетството	97
Предизвикването	99
Траурът	101
3. Усложненията на процеса: трудните юношески кризи	103
Ураблен на определение	103
Уравновесяване на юношеството	104
Бягства и рискови поведения (клонките на предизвикването)	104
Потиснатост и нихилизъм (провал в траура)	107

4. Целта на юношеството	108
Търсенето на сродна гуша	110
Идеалът и проекцията	111
5. От Идеала до групата: социализация на юношеството	113
Идолът, лидерът, първата любов	113
♦Идолът	113
♦Лидерът	114
♦Първата любов	114
Групата, бандага, приятелите, сектите	115
IV. Патология и юношество.	117
1. Превъплъщенията на процеса: тревоги, блокажи, гепресия.	118
Тревога или тревоги (и неврози)	119
♦Причини за тревогата.	120
♦Проявления на тревогата	121
♦Тревога и невроза	122
Блокажите (или инхибициите)	123
♦Думите, за да го кажеш	125
♦Личностите зад гумите	126
Депресията	127
Депресивните еквиваленти	130
2. Опити за прекъсване на процеса: грога, анорексия нервоза, психическа болест, опит за самоубийство.	131
Употребата на твърди гроги	133
♦Какво е значението на приема на грога.	135
♦Превенция и лечение.	136
♦Твърди и меки гроги	136
Анорексия нервоза (загуба на апетит)	137
♦„Гладна стачка“	139
♦Всемогъществото	139

♦Отказът на сексуалността	139
♦Сянката на смъртта	140
♦Причини и лечение	140
Психическата болест	142
♦Подобно на нощен страх	145
♦Лечение, което гържи сметка за юношеството	146
Опитът за самоубийство.	147
♦Скандалът	147
♦Изживяването на самоубийството от младежа.	148
♦По пътя към разбирането.	149

V. Реакциите на родителите	151
Чувството за вина	153
Изкушението от натрапване	157
Другаруването	158
Изкушението за наказателна мярка	161
Обръщането към третия.	162
♦Упорити прегразсъгъци	164
♦Няколко примера	164
Първи случай: юношата не говори с родителите си и отказва консултация със специалист	165
Втори случай: юношата разговаря само с родителите си и отказва консултация.	166
Трети случай: юношата отказва да разговаря с родителите си, но с лекота приема да се среща с психолог	167
Четвърти случай: юношата разговаря с родителите си и се съгласява на психотерапия	168

Обобщение: страхове или фантазми на родителите?	169
VI. Леченията	171
Лечебното третиране	171
1. Специалистите	173
Психиатърът	173
Психологът	174
Психоаналитикът	174
Доверието	175
Вярата	176
2. Леченията	177
Психоанализата	177
Психотерапията	178
Индивидуалната психодрама	179
3. Консултацията на родителите и на юношата при психоаналитика: от фантазмите до реалността	182
Фантазмите	182
Страхът от аномалия и лугост	183
Страхът от наказание	184
4. Консултацията през погледа на психоаналитика	186
Конкретните проблеми	186
♦ Учебни проблеми	186
♦ Медицински проблеми	188
♦ Правни проблеми	189
Проблеми на връзката родители-юноша	189
♦ Среца с родителите, без юношата	189
♦ Юношата прави психотерапия или психоанализа	192
Урегулиране на психологическите проблеми	196
Ефикасността на консултацията	198

В края на телевизионно предаване, посветено на психологическите трудности на юношите, което разискваше колкото конфликтите с родителите, толкова и психиатричните усложнения, някакъв журналист направи заключение (без да може да му се репликира), че току-що е бил обсъден съвсем частен аспект на юношеството и че мнозинството от младежите преминавали този решителен етап без съществени конфликти.

Настоящата книга се обръща на първо място към родителите, които мислят като него и се оказват изненадани от разразилата се криза, която ги изумява, а понякога направо ги кара да губят почва под краката си.

Но юношеството не се свежда само до кризата, то съответства също така и на един несъзнаван процес, който може да се опрости до две противоположни и допълващи се действия, които са в ход. Първото от тях, *юношеското предизвикване*, тласка младежите към това да надскочат себе си, да надминат родителите си, разбира се – с тяхното одобрение, защото проектират в детето си надеждата за промяна, която те самите не са успели да осъществят. Предизвикването – това е провокативното (понякога) действие, с което юношата се гордее, понеже го е сторил сам и защото му е за първи път. Естествено че предизвикването е съпътствано от рискове и че за да напредва, човек трябва да се нагърбва с тях.

Второто действие, което е в ход – *траурът (скръбта)*, се случва едновременно или с известно размиване във времето с предизвикването. Колкото първото от споменатите действия е агресивно към другия, толкова второто от тях е обърнато навътре към самия себе си – то осъществява тъгата по детството и по неговите вълшебства, но също така се състои и в поемане на отговорността за собствената история, в това да я признаеш, за да я превърнеш в своя (т.е. – в неминуемо уникална и различна). Съжителстването на тези две явления (което невинаги протича миролюбиво) обяснява внезапните и многолики промени, характеризиращи настрояването и вкусовете на юношата. Няма нищо ненормално във всичко това, дори и ако нерядко увличането по риска или пък склонността към униние на младежа с осъзнаване да могат да породят безпокойството на околни-

ме. Понякога обаче едно от тези две явления приема застрашителни размери – било като престъпно поведение или пък, в противовес, като депресия. Тогава не само че е наложително да се проведе консултация със специалист, но и да се предприемат решителни мерки.

Психическата патология на юношеството следователно е специфична: дали тя ще се опише да прекъсне *процеса на юношеството*, или пък ще представлява негово превъплъщение, патологията е *неотделима от него* и е необходимо лечението да се съобразява с тази реалност, като проявява гъвкавост. Всеки инцидент, всяка болест преувеличават понякога до безкрай една от двете страни на процеса и едновременно с това потискат другата: например престъпното поведение (карикатурен образ на предизвикването) се опитва да отрече и да избегне (за)връщането към миналото и траура по гетството. По аналогичен начин депресията е отказ или несполука на желанието за еманципация. Във всеки един конкретен случай обаче трябва да оставим жизненият потенциал да се изрази и да се запитаме защо нормалният процес не е сполучил, преди да се насочим към медикаментозното лечение на този неуспех.

Родителското непознаване или пък отричане на проблемите, които гетето в този етап трябва да разреши, могат да допуснат подмолно да се възнезди една липса на истински диалог. А това крие риска юношеският период внезапно да бъде прекъснат от някоя грама: прием на дрога, налуден пристъп, анорексия нервоза или опит за самоубийство. Впрочем, ако с адекватна помощ може да се превъзмогне тази грама, то е и защото последната загължава родители и деца да възстановят връзките със словото и защото диалогът позволява въпросният инцидент да се интегрира в самия ход на юношеството.

Настоящата книга си поставя също така и задачата да предотвратява или да ограничава споменатите катастрофи, като се опита да разясни на родителите какво представлява юношеството в дълбочина. Моята практика в действителност ми е показала, че родителите на юноши в криза не са „по-лоши“ от останалите. Но често тяхната собствена история е отговорна за психическата им „слепота“ или „глухота“. Те обаче търсят

обясненията, които са им убягвали, като сътрудничат на психолозите. И това общуване им дава възможност да заемат нужната дистанция, да склонят да се погложат на преценка, но и да напрегват, понеже нерядко самите те не са изживели истинско юношество.

Така че психологът се нуждае от помощта и от разбирането на родителите. Ето защо тази книга иска да бъде нещо като пътеводител. Тя описва, подготвя и се опитва да въведе малко яснота в привидния безпорядък на смущенията, за да ги разграничи от онова, което е пристъп на самото юношество и което не следва да се лекува. И в по-голяма част от случаите, Впрочем, именно динамиката на юношеството е обяснението за това как само една или няколко консултации с психоаналитик ще се окажат гостатъчни, за да влязат отново нещата в ред. Те могат да предотвратят по-сериозна криза и да спестят немалко грешки, без при това проблемите да се свеждат до медицински или пък да се психиатризират. Предвид казаното, ако нашите юноши са крехки и ако психологическите и психиатрични проблеми заместват някогашните ритуали по преминаване от гетството към зрялата възраст, това може би си е социален факт, с отговорността за който ние трябва да се нагърбим.

Интересът на психоаналитиците към юношеството или към юношите без съмнение е съвсем навременен и уместен в наши дни. Но също така е вярно, че психоанализата има известно сходство с юношеството – може да се каже, че дори и при възрастните индивиди, тя повторно отваря процеса на юношество. Като създава среда на нагоните и на желанията да се изразят, психоанализата отправя предизвикателство към възпитателните принуди от гетството, а също така позволява на личността да осъществи траур по неуспехите. Защото в хода на своето протичане, психоанализата разгвижда отново въображението и идеалите, като същевременно дава възможност да се приеме (и да се понесе) самотата на човешкото съществуване – съществуване, което е в развитие и което психоанализата, подобно на истинското юношество, се стреми да превърне в зряла личност.

Първата част на тази книга разглежда нормата. Нормата е от съществено значение за младежа (и девой-

ката), които са в постоянно търсене на ориентири. Нормата физическа, даже биологична, но също така – телесна и естетическа, норма морална и по-специално – в крайна сметка – сексуална. Пубертетът, без да е единствен, е един от елементите, които отключват процеса на юношество. Следващият елемент (засегнат във втората част на книгата) „принудата към еманципация“ е парадоксална принуда, понеже е пусната в обръщение от родителите, но против волята на сърцето им. Тази част на книгата разглежда също преоткриването на другия, на партньора, но като се изхожда от преоткриването на семейството (независимо дали става дума за предци, за родители или за братя и сестри).

Третата част се посвещава на самия процес, с неговите крайности и неугачи, накратко – с всичко онова, което прави така, че юношеството да е въпрос на време, време, което впрочем съставлява неговото основно „целебно средство“.

Четвъртата част разглежда патологията на юношеството, разбираана като превъплъщение или като опит за прекъсване на процеса.

В петата част засягаме някои реакции на родителите, граничещи понякога с патологията, но също и какво подтиква родители и юноши да се обърнат към специалист.

Последната част, най-сетне, говори за терапиите. Тя обяснява различните методи, опитва се да определи отделните специалисти, които са подготвени да се срещат с юношите. Тази част се стреми да каже и какво може (или не) да се случи по време на една консултация.

Така че настоящата книга е предназначена за родители, възпитатели, преподаватели, за всички онези, които юношеството засяга по един или друг начин, но не е „забранена“ за юношите, които искат повече да научат, нито пък за специалистите, които, надявам се, ще припознаят в нея всекидневната си работа.

И накрая, приведени са многобройни примери, които естествено са видоизменени, за да се избегне възможността за разпознаване, но в замяна аз се надявам, че заинтересованите лица ще се открият в тях и ще съпреживеят отново нашата съвместна работа.